

İbn-i Kayyim El-Cevziyye

Ömer Faruk

23 Eki, 2018

<https://ilimvecihat.com>

Muhammed bin Ebî Bekr. Künyesi Ebu Abdillâh. Lakabı Şemsu'd-dîn (*dinin güneşi*). İbn-i Kayyim el-Cevziyye ya da kısaltılmış ifadesiyle İbnu'l-Kayyim diye meşhurdur. [1] Hanbelî'dir. Hicri 691 (*Miladi 1292*) senesinde Safer ayının yedinci gününde doğmuştur. [2] Kendisine İbn-i Kayyim el-Cevziyye (*Cevziyye'nin Kayyimi'nin oğlu*) denmesi, babasının [3] bir müddet Hanbelîlerin Dimeşk'teki en büyük medresesi olan "*Cevziyye medresesi*"nin "*kayyim*"i, yani "*müfettişi, yönetici*"si olması sebebiyledir. [4]

İlim talebine yedi yaşında başladı. Talebesi İbn-i Kesir (*rahimehullah*)'ın dediği gibi "*gece gündüz ilimle uğraşan*" biriydi. Tefsir, Hadis, Fıkıh, Usûl, Nahiv gibi birçok ilim dalında mahir oldu. Bir başka talebesi İbn-i Receb el-Hanbelî (*rahimehullah*) Ondan bahsederken şunları söylemiştir: "*İlim bakımından ondan daha geniş olanını, Kur'an ve sünnetin manalarını, iman hakikatlerini, ondan daha çok bilenini görmedim.*"

İbnu'l-Kayyim (*rahimehullah*) "*el-Kasîdetu'n-Nûniyye*" isimli eserinde ifade ettiği üzere hayatının ilk zamanlarında bazı bid'at görüşleri benimsemişti. Ta ki Allah (*subhanehu ve teâlâ*) ona, hicri 712 senesinde Şeyhülİslam Takiyyuddin Ahmed İbn-i Teymiyye (*rahimehullah*) ile tanışmayı nasip etti. Bu tanışma İbn-i Teymiyye (*rahimehullah*)'ın Mısır'dan Dimeşk'e dönüp oraya yerleşmesinden sonra olmuştu. Onun vesilesiyle bu görüşlerini terk etti. Bu tanışmadan sonra İbn-i Teymiyye (*rahimehullah*) vefat edene kadar (*hicrî 728*) ondan hiç ayrılmadı, ondan çok şey öğrendi ve ondan çok etkilendi. Evet İbnu'l-Kayyim'in birçok hocası vardı, fakat kalbinde sevgisinin en çok yer ettiği kişi İbn-i Teymiyye (*rahimehullah*)'idi. İbn-i Teymiyye (*rahimehullah*) ondan yaklaşık otuz yaş büyük olduğu için ona karşı şefkatli bir baba gibiydi.

İbn-i Kesir (*rahimehullah*) onun hakkında şunları kaydetmiştir: "*Kıraati ve ahlakı güzel idi. Sıcakkanlı/cana yakın idi. Kimseye hased etmez, eziyet etmez, kimseyi ayıplamaz, kimseye kin beslemezdi. Ben insanların kendisine - arkadaşlık bakımından- en yakın ve en sevimli olanlarındım. Bu zamanımızda şu âlemde ondan daha çok ibadet eden bilmiyorum. Onun namaz kılarken edindiği bir adeti vardı; şöyle ki namazı çok uzatırdı, rukûsunu ve secdelerini uzatırdı. Bazen dostlarından birçoğu (bu yaptığından ötürü) onu kınardı, fakat o bundan dönmedi, ayrılmadı.*" (İbn-i Kesir'in sözü burada bitti.) Zira o, kalbinin mutmain olmasını/huzura kavuşmasını Allah (*azze ve celle*)'nin huzurunda uzunca kıyam etmekte, rukû'da, secdede, zikirde ve O'na çokça yalvarmakta buluyordu. Yine İbn-i Kesir'in dediği gibi "*Allah'a çokça dua eden*" biriydi.

İbn-i Receb el-Hanbelî (*rahimehullah*) onun âbidliğinden şöyle bahsetmiştir: *“İbadet ve teheccüd sahibi, en son haddine kadar namazı uzun olan, zikre çok düşkün, Allah’a karşı muhabbet, O’na yönelmek, O’ndan bağışlanma dilemek, O’nun önünde eksikliğini hissetmek ve mütevazi olmak... ile yanıp tutuşan biriydi. Bu konuda onun gibisine şahit olmadım... O masum değildir, fakat onun gibisini görmedim.”* İbn-i Hacer el-Askalânî (*rahimehullah*) şunları söylemiştir: *“Sabah namazını kıldıktan sonra yerinden ayrılmayıp gündüz tam olarak belirinceye kadar Allah (subhanehu ve teâlâ)’yı zikrederdi. Şöyle derdi: “Bu benim (manevi) yemeğimdir. Şayet bu yemeğe oturmazsam kuvvetim düşer.”* Yine İbn-i Receb (*rahimehullah*) şöyle demiştir: *“Çok kere haccetti, Mekke’de kaldı. İbadetinin fazla oluşundan ve çok tavaf etmesinden ötürü Mekke ehli onun hakkında şaşılacak şeyler zikrederlerdi.”* (İbn-i Receb’in sözü burada bitti.) Nitekim İbnu’l-Kayyim’in kitaplarını -özellikle de Medâricu’s-Sâlikîn’i- okuyanlar, onun ibadete, zikre, kalp amellerine ne kadar düşkün, zühd sahibi biri olduğunu, bu konulara ne kadar çok önem verdiğini açıkça görürler.

Çeşitli konularda birçok kitabı bulunmaktadır. Şeyh Bekr Ebu Zeyd (*rahimehullah*) 98 kitabını zikretmiştir. Ancak şu zaman itibariyle bu kitaplarından basılmış olanlar üçte birine ulaşmaz. Bazı kitaplarını seferî iken telif etmiştir; Miftâhu Dâri’s-Seâde, Zâdu’l-Meâd, Ravdatu’l-Muhibbîn, Bedâiu’l-Fevâid isimli büyük kitapları bunlardandır. Kıymetli eserlerinden biri olan *“ed-Dâu ve’d-Devâ”* (başka bir isimle *“el-Cevâbu’l-Kâfi”*) kitabını kendisine sorulan bir soruya cevap olarak yazmıştır.

Onun kitaplarında göze çarpan özelliklerden biri, ele alacağı konuları veya reddedeceği görüşleri tertipli/düzenli bir şekilde beyan etmesidir. Şeyh Salih Âlu’s-Şeyh hocası Şeyh Abdurrezzak Afîfî’nin şöyle dediğini nakleder: *“Şeyhülİslam batıl duvarına gelir ve onu bir vuruşla yıkar. İbnu’l-Kayyim ise bu duvarı taş taş bozar.”* Yine İbnu’l-Kayyim’in kitaplarında gözetttiği bir husus da, muhaliflerine karşı insaflı olması, onların ileri sürdüğü bütün delilleri ve yaklaşımları göz önünde bulundurarak reddiye vermesidir. Şu çok önemli olan sözleri de onun insaflı olmayı menhec edindiğini göstermektedir: *“Hak mı batıl mı diye bir mananın künhünü (aslını, özünü) incelemeyi istediğin zaman, bu manayı ibare (cümle) elbisesinden çıkart ve kalbini nefretten ve meyletmekten soyutla. Sonra insaf gözüyle bakarak (manaya) bakışının hakkını ver. Beraber olduğu kimselerin sözlerine bütün kalbiyle tam bir bakışla bakıp, onlara karşı hüsnü zan edip sonra da hasımlarının sözlerine göz ucu bakışıyla bakan, onlara karşı sûi zan eden kimselerden olma. Zira düşmanlık bakışıyla bakan kişi güzellikleri kötü görür. Sevgi bakışıyla bakan kişi de aksini görür. Bundan ancak, Allah’ın (azze ve celle)’nin şerefini istediği ve hakkı kabul etmesi için kendilerinden razı olduğu kimseler kurtulmuştur.”*

[5]

İbnu'l-Kayyim (*rahimehullah*) usta bir şairdi. El-Kasîdet'n-Nûniyye diye de bilinen “el-Kâfiyetu's-Şâfiye” adında sonu “nûn” harfiyle biten 6000 beyitlik kasidesi vardır. (*Subhanallah!*)

İbn-i Receb (*rahimehullah*) şöyle demiştir: “Defalarca musibete uğratıldı, eziyet edildi. (Bu sıkıntıların) sonuncusunda Şeyh Takiyyuddîn (İbn Teymiyye) ile birlikte Dimeşk kalesinde ondan ayrı olarak hapsedildi ve Şeyhin (hapiste) vefat etmesinden (bir ay) sonra serbest bırakıldı. Hapsedildiği süre içerisinde Kur’ân’ı, düşünerek, tefekkür ederek okumakla meşguldü. Ve böylelikle Kur’an’dan ona birçok hayır açıldı. (Kur’ân’dan birçok ince manalar öğrenmiş oldu)” İbn-i Receb’in ifade ettiği sıkıntılara maruz kalmasının sebebi, bir müçtehid olarak ehl-i sünnetin asılları çerçevesinde ele aldığı meselelerde doğru gördüğü ve beyan ettiği bazı fetvalarıdır. Bunlar; İbrahim (*aleyhi selam*)’ın kabrini ziyaret etmek gayesiyle yolculuğa çıkmanın caiz olmaması, bir cümleyle üç defa boşamanın bir talak olarak sayılması, örneğin iki atı karşılıklı olarak (*yani bir at sahibi kazanırsa diğer at sahibine ödül verecek şekilde*) yarıştırmının caiz olabilmesi için yarışa -eğer kazanırsa ödülü almak, kaybederse bir şey vermemek şeklinde- katılan üçüncü bir atın (*muhallil’in*) şart olmaması, Peygamberlerin yüzü suyu hürmetiyle (*tevessül yaparak*) istemenin ve onlardan şefaath talebinde bulunmanın caiz olmaması fetvalarıdır. İbn-i Receb (*rahimehullah*) şöyle der: “Halîl’in (İbrahim *aleyhi selam*’ın) kabrini ziyaret etmek gayesiyle yolculuğa çıkmayı kabul etmediği için bir müddet hapsedilmiştir.” İbn-i Receb’in burada kastettiği hapsedilme, - az evvel değinilen- İbnu'l-Kayyim’in İbn-i Teymiyye ile birlikte hapsedilmesidir. İbn Teymiyye de aynı fetvadan; peygamberlerin kabrini ziyaret amacıyla yolculuğa çıkmanın caiz olmadığı fetvasından ötürü hapsedilmişti. Ve İbnu'l-Kayyim hapsedilmeden önce darp edilmiş ve Dimeşk’te bir eşek üzerinde teşhir edilerek itibarı zedelenmiştir. Fakat talak ve at yarıştırmı meselelerinden ötürü ise hapsedilmemiş, sadece bu fetvalarına karşı çıkan zamanın kadıları (*ki bu kadılardan biri de Takiyyuddîn es-Subkî rahimehullah’tır*) sebebiyle sıkıntılar yaşamıştır. Şeyh Bekr Ebu Zeyd’e göre ise bu fetvaların her biri sebebiyle ayrıca hapsedilmiştir.

İbn-i Kesir, İbn-i Receb el-Hanbeli, İbnu Abdi'l-Hâdî, Fîrûzâbâdî (*rahimehumullah*) onun talebeliğini yapmış olanlardandır.

Hicri 751 (*Miladi 1349*) senesinde Receb ayının onüçüncü günü Perşembe gecesi yatsı ezanı vaktinde 60 senelik ömrü sona ermiştir.

İbn-i Receb (*rahimehullah*)’ın “Zeylu Tabakâti'l-Hanâbile”de ve İbn-i Hacer el-

Askalânî (rahimehullah)'ın "ed-Dureru'l-Kâmine"de zikrettiklerine göre İbnu'l-Kayyim (rahimehullah) vefat ettikten sonra onun hakkında güzel rüyalar görülmüştür. Ve yine bu iki öğrencisinin kitaplarında aktardıklarına göre vefat etmeden bir müddet önce rüyasında şeyhi İbn-i Teymiyye (rahimehullah)'ı görmüş ve ona bulunduğu yeri sormuş, o da bazı büyük insanların isimlerini sayarak bunların üstünde bir mertebede olduğunu söylemiş ve sonra ona şunları söylemiş: "Neredeyse sen de bu mertebeye ulaşacaksın. Fakat şu anda İbn-i Huzeyme (rahimehullah)'ın tabakasındasın."

Son olarak İbn-i Hacer el-Askalânî (rahimehullah)'ın şu söylediklerini naklederek yazımızı bitirelim: "Şeyh Takiyyuddîn İbn-i Teymiyye'nin menkıbelerinden (güzel hallerinden) sadece, kendisine muvafakat edenin de etmeyenin de istifade ettiği, faydalı ve meşhur kitapların sahibi, talebesi Şeyh Şemsu'd-dîn İbn-i Kayyim el-Cevziyye (rahimehullah) olsaydı bu onun (İbn-i Teymiyye) konumunun büyüklüğünü çok açıkça gösterirdi."

Rabbim bu dünyada birbirlerine büyük bir muhabbetle bağlı olan hoca ve öğrencisini İnşâAllah ahiret yurdunda da birbirine komşu kılar. Kimseyi temize çıkarmamakla birlikte bu gönlümüzden onlar için geçen bir temennidir.

Hamd-u sena Allah-u Teâlâ'ya, salât ve selam'da Rasûlü'nün üzerine olsun.

1- İbn-i Kayyim el-Cevziyye ile İbnu'l-Cevzî aynı kimseler değildir. İbnu'l-Cevzî (rahimehullah) İbnu'l-Kayyim'den daha önce yaşamış ve hicrî 597 senesinde vefat etmiş büyük bir İslam âlimidir.

2- İbnu'l-Kayyim (rahimehullah) ya Suriye'nin Havrân (ki burası bugün Der'â ve Süveydâ olarak bilinen bölgelerin adıydı) şehrinin Züra' (bugün bilinen ismiyle İzra') kasabasında ya da Dimeşk'te (Suriye'nin başkenti Şam'da) doğmuştur. Bu iki bölgeden hangisinde doğduğu konusunda net bir bilgi yoktur.

3- Babası, kardeşi, kardeşinin oğlu ve iki oğlu Abdullah ve İbrahim yaşadıkları asırlarda tanınmış âlimlerdendi.

4- Bu medresede İbnu'l-Kayyim'in babasının dışında idarecilik yapmış başka

kimseler de vardı. Fakat anlaşılmaktadır ki, İbnu'l-Kayyim'in babası bu görevi üstlenmiş en bilinen idareciydi. Bu yüzden "*Kayyim el-Cevziyye (Cevziyye'nin kayyim'i)*" dendiğinde akla ilk o geliyordu. Dolayısıyla oğluna da İbn-i Kayyim el-Cevziyye denile geldi.

[5-](#) Miftâhu Dâri's-Seâde, 1/141.